

מדע דברים שלא היו קודמים

"ואמנם חמורה היא ההלכה ולא ניתנה להיקבע על פי סיפורים אלא העיקר העיון בגמי ופוסקים ומסירת נפש להבין קשט אמרי אמת".

לשון הזהב של מן החזון איש, במכתב שנדפס בארץ סוף סי' ט.

העבודה היותר אהובה לפניו יתברך הוא בירור הדין מן הגמרא, והגריח מואלוצין היה אומר: "כל תפילותי מעדי הייתי נותן בעד דין אחד מחדש מן הגמרא".

אמנה ובטחן פי' ט

ימטבע בני אדם לקרוא את הכתוב בספר בשטחיות ובמהירות כקורא אגרת, ומקניני החכמה להתרגל לדקדק בלשון חכמים כי דבריהם נכתבו בדקדוק עיוני, וקריאת המהירות וקריאת העיון הן הפכויות על הרוב ותוצאותיהן נגדיות, ובשכל נטית האדם אל החפזן וביחוד לבעלי תפיסה מהירה, יקרה שחכמים יקראו בספרים ויחסו להם דברים שלא חשבו ולא פיללו, או שלא ימצאו את הדייקנות שבהם, וביחוד בדברים שבאמת הם עמוקים והכתב נפגש בקושיים להבליט את עומקם... בזמן שבאמת הדבר מפורש בראשונים בלי שום השארת מקום לדון עוד בזה, חשבו רבים שהיא הלכה שלא נתפרשה וכל אחד לוקח לעצמו דרך ישרה להורות משפט ולקבוע הלכה. ת"א. אי"ח סימן ס"ד את י"ד

בסייעתא דשמיא

נדעו רברים ברורים ומוצקים בענין פאה נכרית

שלא היו יודעים עד עתה

ישנם הרבה קהילות ברחבי הארץ ובעולם שביה מקפידים ללכת בדרך התורה והמצוות, וכל בניך לימודי ה', בתים של תורה, מוסר ויראת שמים, והנשים צנועות ומקפידות על הלבוש שלהן שלא יהיה קצר ולא צר, וגם לא כל שום מיני וסוגי מכשולות אחרות, ובכלל זה גם את הראש מקפידות לכסות היטב ששום שיערה לא תתגלה החוצה, אשריהן - חלקן מכסות את ראשן במטפחות וחלקן מכסות בפאות נכריות, יש פאות חלקיות ויש שלימות, וכאן אנחנו נכנסים למבוכה קשה, מצד אחד אנחנו רואים המון נשים צדקניות חלקן אפי רבניות, נשי אברכים יקרים וראשי ישיבות וגם נשי אדמורי"ם, שהולכות בפאות נכריות לכל סוגיהן, ואין להם שום פקפוק בדבר, ובפרט שישנם פוסקים קדמונים גדולים שאומרים (לכאורה) שמותר לילך בפאה נכרית, ומצד שני אנחנו עדים שהרבה פוסקים אוסרים לילך בפאות נכריות, וצווחים על זה ככרוכיא, וגם מהמציאות אנחנו יודעים שהפאות בזמנינו מכשילות מאוד כמו שער ואף יותר, ואנחנו עומדים באמצע תמהים ומשתוממים ולא מבינים מה מתרחש כאן - ? מצד אחד, איך יכול להיות שמותר ללכת בפאות זמנינו, הרי זה מושך עין ומכשיל יותר משיער - ! ומצד שני, איך יכול להיות שנשים צדקניות כאלה ילכו בדבר שאסור - ! ועוד - האם יש טעם למצנת כיסוי הראש, ולפי הטעם אפשר יהיה להבין האם פאה נכרית עונה על דרישת התורה לכסות את הראש או לא - ובכן, הבה נברר את הענין מצד ההלכה וגם מצד המציאות ושינינו רואות ואז נצא ביחד מהמבוכה הזאת.

MOSHE ARYE FREIND
CHIEF RABBI
OF JERUSALEM
JERUSALEM E. ISRAEL

משה אריי פריינד
קונטרולר פתחי תורה אב"ק ודניארי ירו
רב ואב"ד
לכל מקלות השופטים פתח"ק ירושלים תתכ"א
ה"ט רש"ת י"ב ל"ה רס"אמ"ד

כס"ד ז"ס ג' שנכבל בו כי טוב לם' ונברטו בך וגו' חשון שנת השנ"ו לפ"ק פתח"ק ת"ו

לכבוד הרבנים הנאונים העוסקים לשם שמים להחזיר עמדה ליושנה כ"א כשמו יבורך שלים"א

הנה קבלתי את מכתבכם בו כת"ד שלים"א פונים בדבר מעולחכם הטוב לעורר את לב הציבור עם בני ישראל, להבין חומר הענין ללכת בפאה נכרית, אחרי שרוב הפוסקים אסרו זאת, ואף אותן שהתירו סמכו עצמן על השלטי גבורים והפמ"ג, ונתגלגלו זכות ע"י זכאי לברך וללכך סוגיא זו, שגם השלטי גבורים ודע"מיה לא התירו אלא כחצר, וגם נתגלה כתי"ק מהפמ"ג שחזר בו, ובמקומות שהקילו בזה, כידוע שבא מחמת הגזרות והגליות שעברו עליהן, ובהרו הרע במיעוטו, ואחר שנשארנו בזה די להם לומר מוטב שיהיו שונגין וכו', ועכ"ז הרעישו נגד זה הנאונים הצדיקים ו"ע ומכ"ש בזמנינו.

וח"ו לומר דמנהג ישראל הוא, אדרבה כל הדורות הוסיפו חומרות ונדרים וסייגים בענין הצניעות, עד כדי כך שגזרו לספר את השערות לגמרי, ובמקומותינו לחמו ע"ז במס"ג, ומי יתן והי' כל עם ה' ככה, ומכ"ש האומר שהמחליפות מפאה נכרית למספחת מפסידות הרי הוא מגלה פנים בתורה שלא כהלכה, ומעקב את הרבים מלעשות מצוה.

והנני בזה לחוק את ידיהן של הני גבורי כח המקדשים שם שמים ברבים ומחליפות מפאה נכרית לכיסוי ראש כהלכה בוראי מקרבין בזה את הנאולה דבזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו והנני לברכם שיזכו להפקד בדבר ישועה ורחמים בבני חיי ומוזני רוחיה ויזכו להעמיד דורות ישרים סבורכים וימלא ה' כל משאלות לבם למבוכה כאו"ג הטוב ונפש המצטנה לישועת ה' ולהרמת קרן ישראל במהרה ובאעה"ח

Handwritten signature

איתא בסוטה דף טו. תנו רבנן ברוך בכלל ברוך בפרט ארוך בכלל ארוך בפרט ללמוד וללמד לשמור ולעשות. ופרש"י "כל המצוות כולן טעונות ארבעה אלה ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם וכתוב ולמדתם אותם את בניכם וגו', הרי כאן ארבע מצוות לכל מצוה ועל ארבעתן נמסרו ארוך וברוך בכלל ופרט ברוך אשר ילמדו ארוך אשר לא ילמדו וכן ללמד וכן לשמור - וכן לעשות". ויעו"ש במהרש"א ד"ח ברוך שהאי לשמור הכוונה "שיחא חוזר על משנתו שלא תשתכח מפיו ודבר זה מביא לידי מעשה".

פרק א

המשנה במס' שבת (דף טו): אומרת שמותר לאשה נשואה לצאת לחצר בפאה נכרית, אבל לרה"ר בשבת אסור, ולמה – ? מבארים הראשונים (שהיו כמלאכים) שיש חשש שמא תפגוש האשה את חברתה ברה"ר בשבת ותחלוץ את הפאה להראות לה את יופי הפאה, ותשכח שהוא שבת ותביאנה בידה ארבע אמות ברה"ר ותעבור על איסור דאורייתא. הרמב"ם בהלכות שבת פרק י"ט הלכה ז' מוסיף עוד טעם שיש חשש שמא תפול הפאה מעל ראשה ותביאנה בידה ד' אמות ברה"ר. וכן הוא בשו"ע הגר"ז (=שו"ע הרב בעל התניא, סי' ש"ג סוף סעיף ט"ז).

ולכאורה רואים מהגמ' הזו שהאיסור לצאת בפאה לרה"ר זה דוקא בגלל חשש טלטול ד' אמות ברה"ר בשבת, אבל ביום חול אין בזה שום חשש איסור, וגם בשבת אם יש עירוב מותר.

ובאמת היה גאון גדול מגדולי הפוסקים לפני כ-450 שנה לערך, שקראו לו הגאון מורינו רבי יהושע בועז

(שנלבי"ע בשנת ה' אלפים שי"ד) וחי בדור של הבי"י (שנלבי"ע בה' אלפים שלי"ה) והרמ"א (שנלבי"ע בה' אלפים שלי"ג) – הגאון מורינו רבי יהושע בועז היה גאון עולם שכל התורה היתה מונחת לו בכף ידו, אפשר לומר עליו ממש כמשה רבינו בדורו, הוא חיבר הרבה ספרים ובהם מסורת השי"ס, עין משפט, נר מצוה, ותורה אור, שבו הוא מציין מקורות על כל מקום – אם זה בתנ"ך, בתלמוד, וברמב"ם בסמ"ג ובטור, ובין ספרי הפוסקים שכתב תפס לו מקום חשוב החיבור שנקרא בשם "שלטי הגיבורים" (=שי"ג) על הרי"ף, שם מביא את כל דברי הראשונים – ממש כמו ספר תורה חי – ! והוא פסק (במס' שבת דף כט. בדפי הרי"ף), על פי המשנה הזאת שמוותר לצאת בפאה נכרית, והוא מביא שם עוד גמרא במס'

מגן "שלטי הגיבורים" והרמ"א וה"מגן אברהם" ג

ערכין (דף י:). ומשם רואים גם כן שנשים צדקניות הלכו בפאה נכרית, וכן הוא מביא במס' נזיר דף כח: (בחיבורו עין משפט אות ב') ראייה שנשים הלכו בפאה נכרית.

במס' נזיר (שם) מדובר שאם אשה קיבלה עליה נדר של נזירות לזמן מסוים ובזמן הזה היא אסורה לשתות יין ולגלח את שיערה. ובסוף ימי הנזירות היא צריכה להביא שלשה קרבנות וגם לגלח את שיערה ובה נגמרה הנזירות. אבל אם בעלה אינו רוצה שאשתו תהיה נזירה מטעם עינוי נפש שאסורה ביין אז הוא יכול להפר את הנדר, ולא רק זה אלא אפי' אם כבר גמרה את ימי הנזירות ונזרק הדם של הקרבן ואז כבר מותרת ביין ואין כבר הטענה של עינוי נפש, ונשאר לה רק לגלח את שיערות ראשה אז רבי מאיר (גירסא אחרת רבי) אומר שהבעל יכול לומר שהוא לא מסכים – ולמה – ? כי הוא אומר אי אפשי (אין רצוני) באשה מגולחת, אני לא מסכים שהיא תהיה בלי שיער, ולכן יכול להפר את הנזירות. אבל חכמים סוברים – וכך נפסק להלכה שהבעל לא יכול להפר את הנזירות בגלל הטענה הזו, מפני שאפשר לאשתו לילך פאה נכרית במקום השיער שמגלחת – ומזה למד הגאון הגדול רבי יהושע בועז בעין משפט אות ב' וזה לשונו "נראה לי היתר מכאן לשערות שנשים נשואות נותנות בראשיהן [וחותם בשמון] יהושע בועז".

גם הרמ"א בספרו דרכי משה על הטור הלכות שבת (סי' ש"ג סק"ו) ובהלכות ק"ש (סי' ע"ה סק"ב) ובהגהותיו בשולחן ערוך (שם סוף סעיף ב'), הביא את דברי השלטי גיבורים להלכה וכן הביאוהו עוד פוסקים קדמונים וה"מגן אברהם".

אם כן מה צריך יותר מזה, יש כאן שלש ראיות מהגמ' שפאה נכרית מותרת, אומר השלטי גיבורים –! –!

פרק ב

אבל לעומת זה כבר בדורו של הגאון מורינו רבי יהושע בועז, יצא כנגדו בעל המחבר ספר "דרשות מהר"י מינץ", הגאון הגדול מורינו יחזקאל יהודה קצינעלינבויגן שהיה בנו של המהר"ם פאדווה שהרמ"א מזכיר אותו כמה פעמים בשו"ת הרמ"א בכבוד גדול והיעב"ץ מכנה אותו "גדול הדור". והוא דוחה אחת לאחת את דברי השלטי גיבורים וכתב נגד הפסק שלו דברים קשים מאד וזה מובא בספר "באר שבע" (בסי' י"ח) שנדפס בשנת ש"ע"ד ששים שנה אחרי הדפסת הספר שלטי הגיבורים בשנת ש"י"ד, ושם הוא דוחה את כל הראיות שהביא השלטי גיבורים – וה"באר שבע" מצטרף למהר"י מינץ קצינעלינבויגן ומוסיף נופך משלו כנגד השלטי גיבורים יעו"ש

מי שרוצה לשמוע בפרוטרוט ובאריכות בענין, יכול לפנות אל המכון להפצת לימוד וביור דין פאה נכרית [ת.ד. 5252 י-ס], טל' 5825891 – 02 משעה 10 בלילה עד 1 וגם אם לא יקבל מענה, ישאיר הודעה ויחזרו אליו.

נחזור לעניינינו, גם בדורות שלאחר מכן קמו בין 50 ל-100 פוסקים מכל קצו ארץ כולם גאוני עולם שבכל דור ודור, שחלקו על הפסק של שלטי הגיבורים ומצדיקים את דברי ה"באר שבע" שהם דברים נכונים ומוצדקים שאין שום ראייה שפאה נכרית מותר לצאת בה לרה"ר, אלא ההיפך, שהדבר אסור באיסור מוחלט, משום שאם אין ראייה מהש"ס להיתר אז גם להשלטי גבורים זה אסור מסברא פשוטה מהטעם הפשוט המובן לכל, וכמ"ש הגאון רבי אברהם תאומים בן בתו ותלמידו המובהק של הגאון מליסא בעל ה"נתיבות" וה"חוות דעת", בספרו "חסד לאברהם" (אה"ע מהדו"ת סי' פ"ז, שנת תרכ"ם) "דכיון שכל האיסור של גילוי השער הוא משום פריצות שמתנאית לבני אדם מה לי שער

מגן שלטי הגבורים והרמ"א וה"מגן אברהם" ה

עצמה או שער נכרית הנראית כשער עצמה, תורה אחת להם ואסור מן התורה, הואיל וקישוט זה אסרה תורה – והוה האיסור שאסרה תורה". וכך כתב כבר לפני כמאתיים שנה, הגאון רבי יעקב אורנשטיין בספרו "ישועות יעקב" ועוד הרבה פוסקים שפיאה הנראית כשער אסרה מדאורייתא.

ודבר זה אומר דרשני, איך העזו לחלוק על פסק הגאון הגדול הזה בעל השלטי גיבורים וחלק מהם בדברים חריפים, ולא אחד ולא שנים אלא הרבה יותר מ-50 פוסקים! כולם גאוני עולם – ! – ! – ! – ?

גם ה"פרי מגדים" בהלכות ק"ש (ס"ג ס"ה א"א ס"ה, מובא בהערה 12) ובהל' שבת (ס"ט ג' מ"ז ס"ט, מובא בהערה 5) וה"משנה ברורה" בהל' ק"ש (ס"ג ס"ה ס"ט, מובא בהערה 12) אינם פוסקים להלכה שמוותר לקרוא ק"ש כנגד פאה נכרית ולצאת בה לרה"ר כשלטי הגבורים והדרכי משה (ס"ט ג' ס"ו וס"ה ס"ב, ע"ש) והרמ"א (ס"ג ס"ב, מובא בהע' 12) אלא אדרבה הם מביאים ש"ש חולקים ואומרים¹ דאף בפאה נכרית שייך שער באשה ערוה² ואיסור פריעת ראש³!

1. ה"פרי מגדים" וה"משנה ברורה" חולקים על ה"מגן אברהם" סעי' ס"ה ע"ש שכותב על דברי ה"באר שבע" שהם "דברים דחויים" והם פוסקים שהם לא "דחויים", אלא שהדבר קאי במחלוקת – ולא עוד, אלא שהפמ"ג מביא 4 מתירים [שי"ג – רמ"א – לבוש – מ"א] נגד 2 אוסרים [מהר"י קאצין עלין בויגין המובא ב"באר שבע", והבאר שבע המצטרף אליו, ע"ש בבאר שבע] וה-4 הם פוסקים מקובלים בעלי השו"ע, ועיין בפמ"ג שנידון האיסור לצאת בפאה לרשות הרבים הוא מ"דת יהודית", ואעפ"כ אינו פוסק ש"ספק דרבנן לקולא" ומותר בכל העולם לקרוא ק"ש כנגד פאה ולצאת בה לרשות הרבים, אלא רק כמו שסיים "במדינות שיוצאין בפ"י מגולה יש להם לסמוך על השו"ע". שמוותר במדינות ההם לקרוא ק"ש כנגד, כמבואר להלן משום שזה דבר שדרכו להיות מגולה, ודבר שדרכו להיות מגולה מותר בק"ש כמ"ש בשו"ע, אבל לענין לצאת בה לרשות הרבים, הדבר נשאר שקאי במחלוקת הפוסקים וכדלהלן. [לכאוי היינו משום שרבו הקושיות על המתיר ולכן נוטה לאיסור או משום "דאסור לעשות ספק איסור דרבנן לכתחילה", עי' מג"א י סק"א מ"ב סק"ז].
2. פ"י, שאסור לקרות ק"ש כנגד פאה משום שהיא "ערוה" כמו שיער – ועיין משנה ברורה סק"ה ש"שער באשה ערוה" לק"ש הוא איסור דרבנן, ועוד עיין משנה ברורה סק"י, דאיסור גילוי השער ברשות הרבים הוא איסור דאורייתא.
3. פ"י, שאסור לצאת בפאה מגולה משום איסור "פריעת הראש", ועיין להלן דלה"באר שבע" והפמ"ג איסור "פריעת ראש" בפאה הוא נידון איסור "דת יהודית", ולה"ישועות יעקב" ועוד, הוא נידון איסור דאורייתא. – והמ"ב ב"ישער הציון" שם ס"ק כ"א מצ"ל לעיין בו, וז"ל: "באר שבע ועיין בישועות יעקב". והנה

היינו, שאם האנשים היו שואלים להם אם מותר לקרות ק"ש כנגד פאה נכרית לא היו מורים להם שההלכה כהמתירים, אלא - לא היו מורים להם שאסור מפני שיש מתירים, ולא היו מורים להם שמוותר, מפני שיש אוסרים, והיו מורים להם שהדבר קאי במחלוקת - וכן אם הנשים היו באין לשאול במה לכסות הראש לא היו מורים להן שההלכה כהמתירים, אלא היו מורים להן שהדבר קאי במחלוקת, היינו - שלא היו מורים להן שאסור מפני שיש מתירים, ולא היו מורים להן שמוותר, מפני שיש אוסרים.

ונשאלת השאלה הנ"ל, למה הפמ"ג והמ"ב לא פסקו להיתר כ"שלטי הגבורים" והרמ"א! - ? דבר זה אומר דרשני! -

וכן מה שסיימו ד"במדינות שיוצאין הנשים⁴ בפאה נכרית מגולה יש להם [ב-ם' סופית] לסמוך על השו"ע

"באר שבע" ציין בסתם ולישועות יעקב כתב "ועינין בישועות יעקב", וכוונתו בזה שלי"באר שבע" האיסור הוא מידת יהודית" כמפורש בדבריו, ואסור גם בק"ש (עיין עטרת זקנים ופרי מגדים ומשנה ברורה שם) ולי"ישועות יעקב" מפורש בדבריו שאיסור פאה נכרית ברשות הרבים הוא מדאורייתא, ובק"ש מותר ע"ש.

ועוד עיין להלן מה"חקל יצחק" שה"באר שבע" וה"פרי מגדים" שמביאו, ועוד אחרונים שאוסרים מידת יהודית" הוא משום שבזמנם לא היתה הפאה דומה לשיער, וה"ישועות יעקב" שאוסר מדאורייתא מיירי בפאה הדומה לשיער כמו שכתב להדיא בדבריו.

4. בפמ"ג לא נזכר תיבת "הנשים", והמ"ב הוסיף תיבה זו רק כאן ולא להלן בסיוס דבריו כשכתב "יש להם לסמוך על השו"ע", שם לא כתב "יש להם להנשים" לסמוך על השו"ע, ודוקא שם היה צורך להוסיף תיבה זו לאפוקי שלא נלמד שקאי על האנשים לענין ק"ש כמבואר כאן בהמשך (מש"כ לאן פשוט הוא שמוזכר נשים, שהי' לו דין ענין ופרישם להם הוא נשים) - והיינו, משום הוכחות מוצקות שקאי על האנשים כדלהלן. ולפי"ז תיבת שיוצאין [בין] סופית], הכוונה על הנשים, ותיבת "להם" [בם' סופית] הכוונה על האנשים.

ועי' בהקדמת הפמ"ג ב"אגרת" אות ט"ז "...והחמקת הדקדוק הוא פינה לתורה ... וי"ד נו"ן הרבים ע"ד בנין ובנין וכמוהו תפלין ... ארמית אי"ש י"ן רבים... בעברי י"ל מ"מ נקראת בלשון חז"ל בלשון נקיבה במס' כלים תפלה של יד כ"ו ובפריי כ"ה במ"מ ח כתבנו מזה" וי"ל שם בא"א סיכ"ה אות ח ד"ה תפלין: "ותפלין י' נו"ן הרבים (א"י) [בדפוסים חדשים תיקנו א"י = אינו יודע] אמאי לא י' מ"ם בעברי ואפשר מצות לשון נקבה... וי"ד נו"ן הרבים תפלה לשון נקבה במסכת כלים תפלה של יד או תרגם י"ן רבים ע"ד בנין ובנין ובהקדמה הארכתי, וע"ע בסי' תרע"ו א"א ג "יחן נקבה", ועוד עיין בסי' קמ"ג א"א אות ז ד"ה חסירות וז"ל "...ומיש בשם הצי"צ סי' ק"י"ט מגרשיהם מגרשיהו כ"ו ... ומגרשיהו שענין והלשון משתנה בין זכר לנקיבה ... ומה בכך דאורחא דקרא להחליף יש איהו דרש... ואף שנראה שם מצי"ע דמים ונו"ן דרכם להחליף בכמה מקומות ולפי"ז הי"ה מלת להם ולחן נמו כשר כה"ג מ"מ צ"ע", וע"ש במ"א סק"ז וב"מחצית השקל" שם ובבאה"ט סק"ט מ"מנחת יעקב" ומ"חכם צבי" וישבות יעקב" ועוד. -

— לא קאי על הנשים שם, שיש להם להנשים לסמוך על השו"ע להמשיך לילך בפאה, אלא קאי על האנשים שיש להם [ב-ם' סופית] להאנשים שם לסמוך על השו"ע לקרות ק"ש כנגד הפאה, שכל המעיין בשו"ע רואה שכל הנידון בכל הסימן הזה על כל ה' סעיפיו הוא במה שאסור או מותר לקרות ק"ש כנגדו, משום שבמדינות ההם שהנשים יוצאין בפאות מגולות, הוי דבר שדרכו להיות מגולה - ובשו"ע הרי כתוב שדבר שדרכו לגלות מותר בק"ש כנגדו בין בדברי המחבר לענין "שער בתולות" ובין בדברי הרמ"א בהג"ה לענין "השערות מחוץ לצמתן"⁵ -

ועוד עיין בסי' נ"ט במ"א סק"ב ובפמ"ג א"א אות ב "אפשר מעריצין בנין ארמית, וי"ד מ"ם הרבים הוא לה"ק", ובמחצית השקל שם וז"ל: "מעריצים ומקדישים כולם במ' בסוף תיבה ונלע"ד הטעם דמי' בסוף תיבה הוא ל' זכר. אבל מ' בסוף תיבה הוא לשון נקיבה".

5. שהרי בשו"ע (סעי"ה ס"ב מובא בהערה 12) לא מפורש דין לאשה נשואה אם מותר לילך בפאה מגולה כה"ר, אלא בכל סעיף זה מפורש רק דין ק"ש, ששיער נשואה אסור בק"ש כנגדה אפי' אשתו משום שדרכה לכסות (ע"י מ"ב סק"ט), ושער בתולות מותר מפני שדרכה לגלות והרמ"א מוסיף גם דין שער חוץ לצמתן מפני שדרכה לגלות "וכ"ש שער נכרית אפי' דרכה לכסות" שמתרים בק"ש כנגדן. וכך מעתיק שם ה"לבוש" בהוספת ב' תיבות "שאינה שלה" ("וכ"ש פאה נכרית שאינה שלה אפי' דרכה לכסות מותר") וכל הסעיף הוא לענין ק"ש ע"ש.

ובאופן המפורש בדברי הרמ"א שמוותר לקרות כנגד פאה "אפי' דרכה לכסות", לא כתב הפמ"ג שיש לסמוך לקרוא ק"ש כנגדה, אלא ההיפך כתב שרק כשמגולה מותר - כלשונו: "ומ"מ במדינות שיוצאין בפאה נכרית מגולה יש להם לסמוך על השו"ע" היינו באופן המפורש בשו"ע שדבר שדרכו להיות מגולה מותר בק"ש, ואינו פוסק בזה כהרמ"א.

וכן ה"עטרת זקנים" שמבאר את ב' תיבות האלו בדברי הלבוש (מהר"ם = מהר"ר מרדכי יפה) כותב בביאור דברי ה"לבוש" ש"הלבוש" "מתיר" בק"ש רק "בפאה נכרית" - היינו, רק בפאה משיער "שאינה שלה" (אלא של אשה נכרית כגון חברתה וכדומה) "אבל שער של עצמה אף אחר שנחתכו וחיברה בראשה כדי שתהא נראית בעלת שער אסור לקרות ק"ש ע"ל. כל זה בביאור דברי ה"לבוש" ע"ש.

והפמ"ג קאי על דברי ה"עטרת זקנים" שציין לעיין בו וחולק עליו בביאור דברי ה"לבוש", וסובר הפמ"ג שאף בפאה משיער שלה שרי וכוונתו על ק"ש שהרי קאי על דברי ה"עטרת זקנים" שמפורש כך בדבריו על ק"ש כ"ל, וכן ה"לבוש" שה"עטרת זקנים" והפמ"ג קאו עליו מדבר רק בק"ש. עיין לשונם בהערה 12. וה"משנה ברורה" העתיק ב' הדינים של הפמ"ג וכוונתו ב"ח, וז"ל: "וכתב הפמ"ג דבמדינות שיוצאין הנשים בפאה נכרית מגולה יש להם לסמוך על השו"ע וירי-

היינו, שאחרי שהנשים יוצאין בפאות מגולות במדינות ההם ולא שאלו, שאם היו שואלין לא היו מורים להן היתר כ"ל. ואחר שהנשים כבר יוצאין בפאה מגולה, השאלה העומדת עתה היא, האם מותר להאנשים לקרות ק"ש כנגדן⁶ - על זה כתב הפמ"ג

דן א' ומשמע מיניה שם דאפילו שער של עצמה שנחתך ואח"כ חברה לראשה ג"כ יש להקל" וי"כ דין ב', והיינו שאפילו בפאה משער של עצמה יש להקל לקרות ק"ש כמבואר לעיל באר היטב, ממילא ברור שהכל קאי על ק"ש דכמו שהדין השני מ"ש "יש להקל" מיירי לענין ק"ש, כך גם הדין הראשון מ"ש "יש להם לסמוך על השר"ע" מיירי לענין ק"ש דהא כורכן וסומכן יחד בחדא מחתא.

והוא ג"כ כוונת הפמ"ג במ"ש בריש דבריו על דברי המג"א "אין הרחוק" עיי"ש היטב, היינו שכיון שיוצאה כך לרה"ר במגולה ממילא אין הרחוק כמו בשער הבתולות ובכל דבר שדרכו להיות מגולה ולכן מותר בק"ש.

וענין בפמ"ג בס"י ש"ג מ"ז סק"ט, שם נתחדשה הלכה אף לענין דיעבד אם קרא ק"ש כנגד פאה אם צריך לחזור ולקרוא משום שקריאת שמע מצוה מן התורה היא, וזה לשונו שם "בד"מ אות ז' בשם הגהות אלפסי החדשות מותר לשואה לצאת בפאה נכרית מגולה לרה"ר בחול דאין שיער באשה ערוה כ"א אלא המדובקים לבשרה אע"ג דעבדה לקישוט שתהא נראית כבעלת שיער יעו"ש וכ"כ בש"ח הגיאו הבאר שבע דף צ"ג באורך וראיה משבת יוצאה בפאה נכרית כ"י יע"ש והוא ז"ל האריך לאיסור ומיירי במכוסה בצעיף וכ"כ הר"י קאצין עליו ב"ח ע' כה"ג וש"כ"ג בזה. וענין מגן אברהם ע"ה אות ה' לענין ק"ש בזה. והנה ... אם נאמר דחזור וקורא באפשר ... ה"ל [=הוא ליה] בפאה נכרית ספק תורה כי ק"ש מן התורה הוא... וי"ל הואיל ועיקר הספק בדבריהם לקולא הוא הדין אם יוצא ממנו ספק תורה אפשר דלא גזרו אספיקין ע"כ. משמע שלכתחלה לא יקרא ק"ש כנגד פאה שהרי אף על דיעבד מסיק בלשון "אפשר דלא גזרו אספיקין" [ולפי"ז גם ברה"מ] כשאכל כדי שביעה מצוה מן התורה היא, ולכתחלה לא יברך כנגד פאה להפמ"ג.

ומ"ש שם "וענין מגן אברהם ע"ה אות ה' לענין ק"ש בזה", לכאורה המעיין שם היטב במג"א ישתאה מה כוונת הפמ"ג בזה והלא במג"א לכאורה לא מוזכר ענין ק"ש! - אבל לפי דבריו הנ"ל יבואר היטב שבדברי הפמ"ג על המג"א הוה מבואר הענין של ק"ש. ואם כנים הדברים, נחוסף בזה עוד נדבך למ"ש שהפמ"ג קאי על דין ק"ש ולא על דין פריעת ראש לנשים.

6. וענין "ערוך השולחן" או"ח סי' ע"ה סעיף ז' ז"ל: "בואו ונצווח על פרצת דורינו בעוה"ר שזה שנים רבות שנפרצו בנות ישראל בעוון זה והולכות בגילוי הראש [כ"י], שנפרצו לאט לאט לגלות מהשער, ועדיין כיסו חלק מהכראש צמטפת כדמשמע להלן, וכל מה שצקו על זה הוא לא לעזר ולא להועיל, ועתה פשתה המספחת שהנשואות הולכות בשערותיהן כמו הבתולות [כ"י], שכרידו לגמרי את המספחת וכלכו בשערות מגולות לגמרי כמו הבתולות, וכאומנתו של י"ר כ"ע שבו"ס אומנ' לו ע"כ כך וכו', אוי לנו שעלתה בימינו כך, מיהו עכ"פ לדינא נראה שמותר לנו להתפלל וכו' והוי במקומות המגולין... וכמו בתולה הרגילה בגילוי שער וכו', וז"ל הי"כ החיים" ס"ק ט"י בשם ה"בן איש חי": "נשי אירופה שכולן הולכות פרוצות ראש מותר לברך כנגדן".

- והמשנה ברורה מעתיקו, שאע"פ שבכל העולם הם לא מורים היתר לא לנשים לצאת בפאות, ולא לאנשים לקרות ק"ש כנגדן, אלא שקאי במחלוקת כ"ל, אבל באותן מדינות שהנשים יוצאין בפאה נכרית מגולה, הם כן מורין היתר להאנשים לקרות ק"ש כנגדן⁷ משום שיש להם לסמוך "על השר"ע" שמותר לקרות ק"ש כנגד דבר שדרכו להיות מגולה,⁸ שהרי השר"ע לא איירי בדין לצאת בפאה

וע"י המשנה ברורה סק"י שחולק על זה ז"ל: "ידע עוד דאפילו אם דרך אשה זו וחברותיה באותו מקום לילך בגילוי הראש בשוק כדרך הפרוצות אסור וכמו לענין גילוי שוקה דאסור בכל גווני וכ"ל בסק"י כיון שצריכות לכסות השערות מצד הדין ויש בזה איסור תורה מדתנבין ופרע את ראש האשה מכלל שהיא מכוסה ... בכלל ערוה היא ואסור לקרות כנגדן ולא בא למעט רק בתולות שמתרות לילך בראש פרוצ או כגון שער היוצא מחוץ לצמתן ע"כ"ל - היינו שאחרי שנהגו מעצמן במדינות ההם ולא שאלו, שאם היו שואלים היו מורים להן שגילוי הראש אסור מדאורייתא. ואחר שהנשים יוצאין בגילוי הראש ועוברות על האיסור דאורייתא, השאלה העומדת עתה היא, האם מותר להאנשים לקרות ק"ש כנגדן, - על זה פסק המשנה ברורה שאסור לקרות כנגדן [ולא כערוך השולחן וכ"פ החיים הנ"ל] - אבל פאה נכרית דקאי במחלוקת [ולפמ"ג האיסור הוא מ"דת יהודית"] יש להם לסמוך על השר"ע - וכל דין זה הוא רק לק"ש להאנשים אבל לנשים לא כתוב שום היתר לילך בפאה נכרית, לא בפמ"ג ולא במ"ב.

7. ובהו יומתק מאד מה שהאריך בלשונו "ובמדינות שיוצאין הנשים בפאה נכרית מגולה יש להם לסמוך על השר"ע". ולא כתב בקצרה "ובמדינות שמקילין יש להם לסמוך על השר"ע". ולמה תיאר את המציאות בספור הדברים איך שהנשים במדינות ההם יוצאין - "ובמדינות שיוצאין הנשים בפאה נכרית מגולה". ולדברינו יובן מאד שלפי המציאות שהנשים יוצאין במגולה, א"כ הוה דבר שדרכו להיות מגולה ומותר בק"ש כאמור בשר"ע.

וענין בספר "גדר עולם" לה"חפץ חיים" (שחיבר בשנת תרמ"ט) בפרקים א, ב, ד, ו, ותראה נכוחה באופן ברור שכל דבריו תואמים ממש לכל מה שכתבנו. שלענין פריעת ראש ברה"ר אינו מזכיר שום היתר לצאת בפאה נכרית (בפרק א') אף שהמצב לדאבון הכל היה שיצאו בשער גלוי, משום שבמ"ב לא התיר זאת כמבואר, ורק בבית לענין ק"ש הוא כופל ומשלש את ההיתר (בפרקים ב' ד' ו') כי גם במ"ב התיר זאת כמבואר, ושם לא היה שום ברירה שהפריצה היתה גדולה מאד שהלכו ברשות הרבים בפריעת ראש ממש.

8. ומ"ש "לסמוך על השר"ע" - כוונתו, או על דברי הרמ"א בה"ה שמתיר לקרוא ק"ש כנגד פאה נכרית, אבל אינו פוסק כמוהו ש"אפי' דרכה לכסות" מותר בק"ש, אלא ההיפך, שרק כשדרכן לגלות מותר כ"ל בהערה 5 - או כוונתו על מ"ש בדברי המחבר בשר"ע שמוותר לקרות כנגד דבר שדרכו להיות מגולה, שהרי הפמ"ג מזכיר בספריו תיבת השר"ע פעמים אין מספר וכוונתו בדרך כלל הוא על דברי המחבר בשר"ע, וכן מזכירו בתואר "המחבר" - ואת הרמ"א מזכיר בתואר "הרב" - "ה"ב" - "הרמ"א" ד"ק ותשכת, - וכן המשנה ברורה כשמזכיר תיבת "שר"ע" כוונתו על המחבר, ואת הרמ"א הוא מזכיר "הרמ"א בה"ה", או "הגהת שר"ע" או "הגהת הרמ"א" וכ"כ. - וכאן דין זה של היתר

לרה"ר, אלא בכל סעיף זה איירי בדיון זה של ק"ש כנגד דבר שדרכו להיות מגולה או דרכו להיות מכוסה, כמו שכל לומד רואה שזה מה שכתוב בש"ע – אבל גוף ההליכה בפאה נכרית ברה"ר נשאר במחלוקת, כ"ל שלא מורים להן איסור ולא היתר – ומההליכה שלהן לא משתנה המציאות שדיון זה הוא מחלוקת הפוסקים, ולהפוסקים האוסרים זה אסור⁹ – וגם היום בדורינו, אשה השואלת מה דין פאה נכרית ברה"ר, התשובה לה"פרי מגדים" [קודם חזרתו] ולה"משנה ברורה" היא, שהדבר קאי במחלוקת, שזהו המציאות שיש מחלוקת בזה – וכמבואר.

ונשאלת השאלה הנ"ל, למה לא פסקו הפמ"ג והמ"ב שהכל מותר לכתחלה בכל מקום, בין לענין ק"ש ובין לענין לצאת בה לרשות הרבים, ככתוב בשלטי הגבורים ובדרכי משה והרמ"א. ולמה כתבו רק שבמדינות שיוצאין הנשים בפאה נכרית מגולה יש להם לסמוך על הש"ע, וכמבואר – ? וגם את ההיתר הזה של ק"ש כתבו בלשון "יש להם לסמוך"¹⁰ שזה לא לשון לכתחלה למהדרין¹¹ – ובסי' ש"ג נתחדשה הלכה להפמ"ג ע"י הע" 5 שהיות שמצות ק"ש היא מן התורה (ולא כשאר דברים שבקדושה), הוא מסתפק אם קרא ק"ש כנגד פאה נכרית אם צריך לחזור ולקרות, וע"ש שמשמע שלכתחלה לא יקרא – ויפלא כ"ל, למה לא פסקו שהכל מותר כשלטי הגבורים והרמ"א והמ"א – ?!¹²

לק"ש כשדרכה לגלות הוא בין בדברי המחבר בבתולות ובין בדברי הרמ"א בחוץ לצמתן יתכן כוונתו על הכל.

9. וכן מקשה בספר "שמלה לצבי" סי' ט' סק"ח בשם תשובת הימנחת אלעזר" שראחו בכת"י, דמה שייך מנהג נגד הדין? וכו'.

10. ז"ל הפמ"ג ביו"ד סי' נ"ב בשפ"ד אות טו: "מדכתב הרי"ב ויש לסמוך עליהו ולא כתב וכן נוהגין או והכי נהוג משמע לעת הצורך או בהפסד מרובה הוא דיש להקל, לא בענין אחר" עכ"ל.

11. ובבתולות שמותר להן לילך בגילוי שערן כתוב בש"ע כאן לשון לכתחלה למהדרין "שער של אשה שדרכה לכסותו אסור לקרות כנגדה הגה אפילו אשתו. אבל בתולות שדרכן לילך פרועות הראש מותר" משא"כ בפאה שיש בזה מחלוקת כמבואר, ולכן כתבו לשון "יש להם לסמוך" וכ"ל בהערה 10

12. כדי להבין את דברי הפמ"ג (והמ"ב שמעתיקו) נציג פה את דברי השו"ע והרמ"א סעי' ט"ב, ואת דברי הלבוש שם שמוסיף ב' תיבות על דברי הרמ"א "שאינה שלה", ואת דברי היעטרת זקנים" שם שמדויק מזה שהלבוש אוסר בק"ש כנגד פאה משיער שלה, ואת דברי הפמ"ג שם שקאי על כל הנ"ל, וחולק על היעטרת זקנים" בביאור דברי היעטרת,

מגן "שלטי הגבורים" והרמ"א וה"מגן אברהם" יא

ובסיום דברי ה"משנה ברורה" מביא שבפאה משיער שלה, קאי הדבר במחלוקת, שהפמ"ג מתיר וה"מגן גבורים" אוסר, היינו שאף במדינות שיוצאין בפאה מגולה (ע"ש, של"ז קאי שם בדבריו) – ה"משנה ברורה" לא מתיר בפאה משיער שלה, אלא קאי במחלוקת.

ומתיר בק"ש אפי' בפאה משיער שלה ואת דברי היעטרת ברורה" שם שמעתיק כל הנ"ל – כדי שכל אחד יוכל להתבונן בדבריהם ולהבינם היטב שכולם קאו על ק"ש.

ז"ל השו"ע שם: "שער של אשה שדרכה לכסות, אסור לקרות כנגדה הגה (אפילו אשתו). אבל בתולות שדרכן לילך פרועות הראש מותר הגה: והי"ה השערות של נשים, שרגילין לצאת מחוץ לצמתן (ב"י בשם הרשב"א) וכ"ש שער נכרית, אפי' דרכה לכסות" (הגהות אלפסי החדשים).

והלבוש אחרי שמעתיק כל לשון השו"ע והרמ"א מוסיף ב' תיבות על דברי הגי"ה וז"ל: "...וכ"ש פאה נכרית שאינה שלה, אפי' דרכה לכסות מותר".

וז"ל עטרת זקנים (שם): – "וכ"ש שער נכרית כו'. כל זה כתב רמ"א ע"פ הגה באלפסי פרק במה אשה פסק עפ"י בסי' ש"ג שלא אמרו חז"ל שער באשה ערוה אלא דוקא שערות הדבוקים לבשרה ממש אבל בנחתכו אין בהם משום שער באשה ערוה וגם לא משום פריעת ראש. וז"א אפילו פאה נכרית אסורה משום פריעת הראש ושער באשה ערוה דמה ששינו היתר לצאת בפאה נכרית בכלי גמרא מיידי דדוקא מכוסה תחת השבכה (באר שבע בשם אי"ז מהר"י פאדווא) ולפי"ז אסור לקרות ק"ש כנגד פאה נכרית (ללאורכ, ש"ן שמי"ב נמכוס וזכר נמכוס שנתגלה יש כרכור, ולכן אסור בק"ש), ואף דברי בעל הגה מהרמ"א כאן שמתיר בפאה נכרית, אבל שער של עצמה אף אחר שנחתכו וחבירה בראשה כדי שתהא נראית בעלת שער אסור לקרות ק"ש, (מהרמ"י [מהר"ר מרדכי יפה, בעל הלבוש]).

וז"ל הפמ"ג ב"אשל אברהם" סעי' סק"ה: עיין מגן אברהם דפיאה נכרית אפי' משערותיה התלושים אין הרהור (ללאורכ כדמסיים "ויואלץ לר"י כ"י ולכן אין כרכור ומותר בק"ש) ויוצאה לרה"ר כך אפי' בשבת. ועיין עטרת זקנים וכפי דעתי ההדיוטית מה שכתב הלבוש פיאה נכרית שאי"ן של"ה היינו תלושים ומאי שטא משערותיה או מחברתה שרי [כ"י, שרי בק"ש דכ"ל קאי על ה"יעטרת זקנים שכתב על זה "אסור לקרות ק"ש", והפמ"ג חולק עליו שמו"ק בק"ש]. ובאר שבע חולק ואמר דפיאה נכרית מותר כשארשה מכוסה (ללאורכ אולי כוונתו, ש"כ"ל שצ"י חולק ולאורכ בק"ש, דיון דמכוסה כוא יש כרכור – דכ"י קאי על דברי ה"יעטרת זקנים" שמי"ב על ה"כ"ל שצ"י וכתב דמיידי דוקא מכוסה תחת כשצ"י "ולפי"ז אסור בק"ש" וכ"ל) ולי"ח שטא משתלפי יעו"ש. ומ"מ במדינות שיוצאין בפאה נכרית מגולה יש להם לסמוך על השו"ע באמור. וקצת דמדומי ראייה מכתובות ע"ב וראשה פרועה ד"ת [ד' מור"ק ולא מוקי בפאה נכרית ודת יהודית ש"מ דלית בה דת יהודית ושר"י, עכ"ל.

וז"ל היעטרת ברורה" סעי' סק"ו: שער נכרית – קרי נכרית להשער שנחתך ואינו דבוק לבשרה וס"ל דע"ז לא אחז"ל שער באשה ערוה וגם מותר לגלותה ואין בה משום פריעת הראש ויש חולקין ואומרים דאף בפאה נכרית שייך שער באשה ערוה ואיסור פריעת ראש וכתב הפמ"ג דבמדינות שיוצאין הנשים בפאה נכרית מגולה יש להם לסמוך על השו"ע ומשמע מנייה שם דאפילו שער של עצמה שנחתך ואח"כ חברה לראשה ג"כ יש להקל [כ"י, ש"ס להקל בק"ש ומצבולר דנצ"י הפמ"ג וה"יעטרת זקנים", כ"ל] ובספר מגן גבורים [נצ"ל] כ"ל] סק"ח החמיר בזה ע"ש [כוא גם קאי על הלבוש כסוף זה שפירש בו דין ק"ש וכ"ל] וכתב עוד שם [נצ"ל] כנצ"ל א"ת [נ] דאם אין מנהג המקום שילכו הנשים בפאה נכרית בודאי הדין עם המחמירין בזה משום מראית העין ע"ש.

ומעתה לפי"ז - הרי הטעם שה"מגן גבורים" אוסר בפאה משער שלה יותר מבפאה משער חברתה הוא משום ששער חברתה אינו דומה במראיתו לשער שלה כמבואר באריכות בהערה 13 מגמרא מפורשת. ובדורינו שכל בתי החרושת לפאות משתכללין ומשתפרין באופן מבהיל מיום ליום וכידוע לכל, שכל פאות זמנינו מותאמות בצבען ובמראיתן כמו שער שלה וממילא יש להן דין "שער שלה" שהמשנה ברורה לא מתיר כלל אפי' לק"ש אלא קאי במחלוקת והוא נידון דאורייתא כדלהלן ועי' בהערה 13 שהספק בו לחומרא.

והמשנה ברורה בסי' ע"ה ב"שער הציון" מציין לעיין ב"ישועות יעקב" שפוסק שפאה הדומה לשער אסור מדאורייתא. ועיין ב"מגן גבורים" [ב"אלף המגן" סק"ח וב"שלה"ג" סק"ג] שהמשנה ברורה מעתיקו שסברתו שפאה אסורה מדאורייתא, ובלי ראיות מהש"ס אין שום חילוק בין שיער לפיאה הדומה לשיער ע"ש, ולפי"ז מה שאוסר בפאה משער שלה הוא מדאורייתא. הרי שלה"משנה ברורה" כל פאות זמנינו הן בספיקא דאורייתא, וספק דאורייתא לחומרא.

והפלא הגדול שהפ"ג בספרו "אם לבינה" (באות "כתובה" ובאות "צער", מובא בספר "בירור הלכה" לה"ר יחיאל אברהם זילבר שליט"א ח"ו סי' ע"ה ע"מ-ג)

13. כל ההבדל בין שער שלה לשער של חברתה הוא מפורש בגמ', בצריכותא בשבת סד: דתנן שם במשנה "יוצאה אשה בחוטי שער בין משלה בין משל חברתה" ובגמרא שם "וצריכא דאי אשמענן דידה משום דלא מאיס [ולכא למימר דמשלפא ליה משום דמחכו עלה וממטי ליה בידה, רש"י] אבל חבירתה דמאיס אימא לא. - ואי אשמענן דחבירתה - דבת מינה הוא" [ולא מינכר, ולא מחייכי עלה, רש"י]. ועיין בשו"ע הרב סי' ש"ג ס"ו בביאור צריכותא זו וז"ל: "ואפילו אם חוטין אלו הם עשויים משער חברתה שאינו דומה במראיתו לשער שלה וכו' אין חוששין שמה ישחקו עליהם ותסירם בידה". וכיום, כל הפאות הן מותאמות בצבען ובמראיתן כמו שער שלה ממש ולכן יש להן דין "שער שלה" שהמשנה ברורה לא מתיר והוא נידון דאורייתא כדלהלן.

ובשו"ת חקל יצחק סי' פ"א כתב לבאר למה הישועות יעקב אוסר מדאורייתא וה"באר שבע" ופוסקים אחרים [וכן הפמ"ג שמזכירו קודם לכן בסוף ד"ה והנה] לא אוסרים מדאורייתא אלא מדת יהודית, וכתב עי"ז וז"ל: "וי"ל דבזמניהם לא היה הפאה נכרית דומה ממש לשער של גופה, והישועות יעקב מיירי באם הוא דומה ממש לשער של גופה". וסברא זו כתבו הרבנים בדורינו לגבי פאות הנראות כשער, שאסורות משום שהן פריצות כמו שער, וה"משנה ברורה" אינו מתיר זאת כמבואר.

וכמו שבפאה משער דידה כל אחד (אחרי שראה בפנים דברי ה"מגן גבורים" וה"ישועות יעקב") רואה גם בלי עיין רב שמפורש ב"משנה ברורה" שהם עומדים בספק איסור דאורייתא, שלה"ישועות יעקב" וה"מגן גבורים" הן אסורין מדאורייתא כמפורש בדבריהם, והמשנה ברורה מעתיק את ה"מגן גבורים", וב"שער הציון" ציין לעיין ב"ישועות יעקב", וכמבואר שכיום, כל הפאות הן מותאמות בצבען ובמראיתן כמו שער שלה ולכן יש להן דין "שער שלה" שה"משנה ברורה" לא מתיר והוא נידון דאורייתא וספק דאורייתא לחומרא. [המעוניין באריכות יתקשר לטל. הני"ל].

ובספר "פאה נכרית בהלכה" - ובספר "דת משה וישראל" - ועוד. [ההקדמות לספרו "אם לבינה" נדפסו בספר "המגיד" להפמ"ג סוף חלק ג', ע"ש בעמוד שפ"ט, ובעמ' ת"י-ת"ו, שבאחרית ימיו חיבר חיבור זה הפמ"ג] **הצטרף לפוסקים האוסרים החולקים על הש"ג (ואם המ"ב היה רואה זאת היה מעתיקו) ואוסר בתוקף (אפי' הפאות שאסורין רק מדת יהודית כגון הפאות של זמנו) ופוסק לכל הנשים היוצאות בפאה נכרית להסירן, ומאריך מאד לאסור בין בהלכה 14 ובין בהסברה וברכה, תוכחה, פיוס 15 ומשל 16 ע"ש באורך.**

וכל זה אומר דרשני, איך לא פסקו הלכה שבכל העולם כולו מותר לקרות ק"ש כנגד פאה נכרית מגולה, ומותר לצאת בה לרה"ר, כהגאון בעל "שלטי הגבורים" וכה"דרכי משה" והרמ"א והמג"א שהם מאורי הגולה וכל בית ישראל נשען עליהם - ? - !

14. "יואמנם עתה ראיתי להתבונן בו כי פארוק [=פאה נכרית] אסורה באיסור גמור מכמה טעמים וכו'".

15. "יומה הטאה להם טעם בזה ולהשוועים תבוא אליהם ועליהם ברכת טוב וכל אשה יראת ה' ובעלה ת"ח מצוה להוכיחה ולפייסה לציית לבעלה ודי בהערה זו * - כתבתי זה יום א' י"ב אלול התקמ"ז פפד"א יע"א ותותמתי שמי יוסף מלמד כעת חונה בכאן ה' ישלח לנו משיח צדקינו ב"ב אמן".

16. וקורא אני המשל הזה עליהם פ"א [נסם לחת] הוכיח שר הצבא את בעלי מלחמה שלקחו הכלי מלחמה מבית המיוחד אעפ"י כן לא הצליחו לפי שלא עשו בהשכל, בלעז קאפ [ראש] ציג [כלים, דכיינו כלי הראש, וכו' שמסויס עיקר השכל], עיקר השכל, והם החליפו קאפ ציג של נשים [כלי הראש דנשים, דכיינו, כיוסי ראש] בפתיות תחת השכל והחכמה המדע והתבונה [דכיינו, שנהגים כהליפו את כיוסי ראשן, שזריכיס לילך כיוסי גוון, שלח קורא "השכל והחכמה המדע והתבונה" ותמורת זה לגשו פליג שקורא לזכ "פחיתות", - והוא מלשון כסחוד במשלי ט יג אשם כסילות המיכה פחיתות] כו', ודי בהערה זו אשרי השומע: ועיין תרגום ירושלמי ואתצמנמת ביה [צראשית כד סב, גבי רבקה] וחקק הלעף ותכסס [ועיין שם צרשמים ותפל מעל בגמל, "לגיועוה"] ולפי"ז קודם מתן תורה לא הוזהרו על כך, והיו הולכות בלא רדיד על ראשם אבל לפני שר וחשוב או בעלה זה הימיו והגוי לילך בצניעות מה דאפשר [לכאורכ כוונתו, "לפני בעלך", נמקום שיש אנשים אחרים] וזכ כיסוי וכנוי לילך בצניעות מה דאפשר, - ועיין צראשית יח ט. "כוכב צלחתי, וברש"י ... "לכודים שנועס היתכ כדי להצנכ על בעלך, דכיינו, שכשפאשכ הוא לנועס, שביא "צאלתי" ולא מתחזית לאחרים, צוכ היא מתחבבת על בעלך. ומייש חז"ל אשה לקשט לפני בעלה [תחמומת וישלח כ' וז"ל ... שלח נתנו תכשיטין לאשה אלא שהכא מתקשטת ככן לתוך ביתה - שאין תנינן פירא לפני הכשר ביוחרי לפני כגנב וכי לנך זריכב אשכ לכוית יושבת בתוך הבית ולא תאל לרחוב שלא תשגל עמוס ולא תציא מכשול לבני אדם ומלאו מסתלין צאשח איש א"ר יהודה בר שלום חזע לך שכך כתיב [צראשית א כח] ויבך אחס א' וכי ומלאו את החרץ וכבשכ, וכבשכ כתיב האיש כונש את האשה וכי שכרי דייב צת יעקב כשכיל שהיכה רגליה פדרינה גרמח תקלה לפעמך] נמסר עליו חסר וי"ו [פיין רש"י צראשית א כח, וכבשכ חסר וי"ו ללמדך שהכר כונש את האשה שלא תהא יללית]. ודאי כל בנות ישראל כשרות ומקשטות לפני בעלה לא חיו בפני אחרים ובזכות נשים צדקניות תבוא הגאולה כימי קדם ב"ב אמן.